

”NÅKKA SKA VI LEVVA AV”

Etter at mine foreldre hadde fått sitt første barn – min søster som var fire år eldre enn meg - ønsket de å flytte på seg fra bakgården i Fjæregata nummer en. De fikk tilbud om en leilighet oppe i Bakkaunet, men foretrakk to rom og kjøkken oppe i fjerdeetasjen i Ladeveien tolv, for den lå nærmere faderens arbeidsplass ved Lade Fabrikker og hadde en overkommelig husleie på 37 kroner for hver måned.

Som nysgjerrig guttunge ble jeg allerede før skolealderen en ivrig ”arbeider” der nede blant alle de hyggelige arbeidsfolkene på Palmin som fabrikken gjerne ble kalt. Som ved andre arbeidsplasser inne på Østbyen stilte folkene ved stemplingsuret senest klokka sju på morran – presis klokken elleve ble det musisert fra fabrikkfløyta om at det var frokost og noen få minutter senere var faderen på plass ved kjøkkenbordet for å få i seg ett par brødsiver og en kopp kaffe. Som regel rakk han også en aller så liten dupp nede på kjøkkengulvet, før han igjen måtte være på rette plass nede på fabrikken klokken halv tolv. Dagen var slutt klokken fire og da lød den A-dur-stemte fabrikkfløyta for siste gang den dagen – til adskillig mere lettlivet lyd for arbeiderne en tidligere på dagen. Fader Johan Gunerius var en glad og pliktoppfyllende Såpekoker, helt fra han ble ansatt i 1928 og til han på grunn av sykdom døde i 1971. Han åndet og levde for Lade Fabrikker, sammen med gode kolleger på en ettertraktet arbeidsplass, bestående av både kvinner og menn – stødige folk som var fornøyde ved å bli godt ivaretatt av bedriftsledelsen.

Smågutten Terjes første kontakt med de ansatte ved såpefabrikken, var ved porten da arbeidsdagen var slutt. For der traff han den store massen av mer og mindre slitne arbeidere, samtidig som han da som regel var på plass for å slå følge og handleie faderen hjem til middagen oppe i fjerde i Tolva.

I de tider var gatene ved firetiden fulle av arbeidsfolk på vei hjemover til middag - fra både Smelteverket oppe på Rønningsletta og det samme med folkene fra Staaltaugen, Bergs Maskin, Gaden & Larsen, Aktiebryggeriet, Gassverket og fra Lade Fabrikker. De fleste kom seg hjemover til fots og i lange

tog forbi leiegårdene, men mange brukte også sykkel, mens de som bodde lenger unna tok trikken – om bare de resterende kronene fra lønningsposen strakk til for slike utskielser med den alltid goddemte trikkonduktør Spleis.

En driftig fagforeningsmann og arbeidernes stødige tillitsmann var sjåføren Leif Kvam. Andre lastebilkjørende karer, var den storvokste Per Odd Grindvold som også hadde sin lille kone ansatt som Zalo-pakkerske oppe i fabrikkens tredje etasje og også hennes far Leif Gundersen, som sto ved vaskepulvermaskinen nede i andre etasjen. En tredje sjåfør var den dyktige tenorsangeren Viktor Lauritzen. Viktor falt i ekstra god smak hos den senere korgutt Terje.

Her holdt både Martin Johansen og Leif Bangsund til, sammen med den meget dyktige amatørfiolinisten Olaf Gjerstad, han som bodde i leiligheten vegg i vegg med familien Wangberg oppe i fjerde etasjen i Ladeveien Tolv og som ifølge han selv heller skulle ha vært orkestermusiker enn såpekoker nede på Palmin. Olaf var også hobbyskomaker og ifølge eget utsagn kunne han ikke begripe hvorfor naboen ble så forbandet, da han ei natt ved tretiden ringte på og spurte om han hadde litt nubb å låne bort – han var tilfeldigvis gått tom under skoreparasjonene.

Lagermannen Leif Furseth – som var far til den senere tegnekunstneren ved samme etternavn, var en artigkar for en guttonge og en populær arbeidskollega – med alltid latteren på lur.

På det store kontoret nede i første var det foruten flere skrivemaskinforbruker som gikk i dress og slips, men kjekke damer holdt også til der nede – blant andre Erna Nordlund og fru Aamo.

Familien Trones var stor i begeistringen for Lade Fabrikker og kom med tiden til å ha hele tre representanter til glede for renslige mennesker. Eldstemann var faderen Harald Trones, sønnens navn var Kjell, som ventet noen år før han giftet seg og like godt tok med seg nyfrua Gretha bortover til Palmin. Om han tilfeldigvis traff litjia som såpearbeiderske før han gikk ned på kne og fridde, skal være uskrevet – noen hemmeligheter måtte til og med de ansatte på Lade ha.

Av kvinnelige ansatte var det også mange – blide og tekkelige – både litt eldre, kvinfolk, noen frodige mellomaldrende damer og noen helt unge pikebarn

med øredobler, rød munn, smale øyenbryn og pupper i passe størrelse, muligens på grunn av den tids duvende og spisse hengeholdere. Bare noen få av fruentimrene brukte å vrikke med bakstussene – for gutta hadde ikke tid til sånne utskeielser:

De skaffet rensemidler til det ganske lands store og små innbyggere – både Sunlight og Lano som var produsert for både liten og stor.

På det mekanske verkstedet i en egen bygning ute på gårdsplassen, holdt Johan Wiggen fra Ilastrainna og den glade korsangeren i koret Tonekvad, Petter Hansen orden på både verktøy, skruer og muttere. Terje var bestekompis med Petter, både for at han var sanger under dirigent Ivar Bonsaksen og at han med smergelmaskinen slipte skruskøytene, for at de skulle kunne brukes under jentelosingene både oppe på Rosenborg og ute på Buran banen.

Av det kvinnelige kjønn hadde så godt som alle sine arbeidsoppgaver inne i de behagelige og varme arbeidslokalene. Ved siden av stemplingsuret - det eneste alvorlige på hele fabrikken, hang denne metallholderen, der alle de ansatte hadde sine kort med sine navn påskrevet. Med god hjelp av Vanvikingen Kjell, kan skribenten så vidt erindre noen av de skjørtebærende arbeiderne: Mabel Sørensen skal ha vært av de meste voksne, det samme Erna Haug og Anny Olsen, Anne Britt Karlsen var født den tredje oktober i 1932 – var pigg og arbeidssom ved Zalobenken og det samme var både Marie Rossvold, Solfrid Stenberg og de litt stadig yngre jentene, Martha Hermandstad, Inger Fornes og Gunvor Bolme – som muligens var fra Bolme langt der oppe mot Trollheimsfjella. Kari Pettersen kan ha vært fra Korsvikatraktene og nederst på kortholderen sto navnene på to Briter med etternavnene Thorsø og Høyen og sist men ikke minst den vakre Åse Halvorsen.

Takakrobaten og flaggheiseren Leif Eide var fabrikkens altnuligmann, mens broren Emanuel var reinhakla kontorfullmektig - mellom klokken ni og fire på fabrikken og metodistgitarspillende Evangelist resten av døgnet. Harald Fritzvold var såpemester frem til faderen tok over og fikk tittelen Verksmester, like etter at han i årevis hadde drevet med sin egen skolering ved Norsk Korrespondanseskole - og frem til han med bedriftens kostende hadde fått anledning til å studere ved Gøteborg Tekniske Høyskole rundt det Herrens år 1950.

Strandveikaren Henry Møsth var bestefar til to korgutter i LKG og ble på grunn av lang fartstid, utnevnt til formann nede på Såpa. Det samme gjaldt også for kjendisen fra Rønningsletta Håkon Olaussen.

Den populære og sindige fabrikkens snekker het Johan Hassel og hadde sin lille bolig oppe på Uгла, en stasjon ved Gråkallbanen - som ikke lå så alt for langt fra Lian.

De to arbeidskameratene og spilloppmakerne Håkon og Johan Gunerius hadde skaffet seg både hver sin solide kuskefrakk og kledelige skinnhue. Av vognmann Ivar Sveen nede i Jystadgården hadde de fått leie både gampen og langsleden.

De hadde i noe tid planlagt en søndagstur oppover til Johan Hassels hjem på Uгла og den tiårige Johans sønn, Terje, ble anmodet om å være med på lasset som ulønnet kusk.

De to fullstendig hestefremmede krabatene, befant seg under hele oppoverturen stående bak på sleden – i skikkelig og riktig side klesplagg for en slik reise.

Det gikk med adskillige sigarer på turen og kanskje også en eller to hjemmelagde og godt skjulte kolekvintere i høyre brystlomme på de svarte frakkene med skinnkraver.

Gampen hans Ivar var en veldressert hest, som var velkjent med bygatene fra daglige oppdrag sammen med vognmannen på hans rutinemessige, daglige opplegg.

Både de to gubbene og guttekusken ble ganske storligen overrasket, da hesten bråstoppet utenfor Polet oppe på Torvet. Den må ha glemt at også Vinmonopolet som regel brukte å holde hviledagen hellig. Gampen var litt motvillig til å komme seg i gang utover Ila og oppover til Johan Hassels velstelte bolig oppe på Uгла.

Der oppe ble det i førstningen ett sabla til leven, da de godlynte hestekarene så absolutt skulle ha med seg hesten opp yttertrappa og inn på den vettskremte fru Hassels sitt lille og velstelte kjøkken. Oppstanden ble ikke mindre, da sjølingen etter ett par oppkvikkende pjoltre, ble truet med opp på sleden, før han ble lempet av doningen og ut i snøfonna nede i den aller første svingen.

Johan Hassel fra Uglå, skal ha vært lite taletrengt ved stemplingsuret inne i fabrikkgangen på mandagsmorrån ved sjutida.

I den velluktende såpefabrikkens store lokaler, var det svært gildt å være for en urolig guttekrabat:

Han fikk også være med når fabrikkens lastebiler ble gjort klare med presenningsdekte lasteplan for å kjøre folk oppover til både Selbutraktene og til Tydal på jakt etter Tyttebær, blåbær eller til og med Multer.

Verken faderen eller sønnen hadde ånden over seg når det gjeldt å plukke disse hersens bæra, men turene med arbeidskompisene var topp for guttongen.

Men han skulle komme til å bli med på en ganske hasardiøs lastebilkjøring, etter en bærturs hjemkjøring langs riksveien fra Hommelvika og bortover til Ranheim – oppe på ett fullastet lasteplan med like vettskremte passasjerer.

Ladefabrikkens sjåfør hadde fått øye på Kortmanns-Kubbelysbilen og med selveste firmaets sjåfør Hjalmar Hjallis Andersen ved rattet. Denne hjemkjøringen fra en bærtur, har gjort at Terje aldri senere har hatt behov for å bli hjemkjørt oppe på ett tildekket lasteplan, etter å ha fått tak i noen skarve halvmodne tyttebær.

Det var større behagelighet ved tilværelsen av alle de gangene når arbeidsfolket og funksjonærene – ett dumt navn på kontoristene - ble invitert til en teaterforestilling, med etterfølgende middagsservering i Trøndelag Teaters foaje. Ikke alle behersket inntaket av for mye fluidum, noe som var grunnen til at en vanligvis arbeidende stakker, morgenen etter ble funnet nede på Misjonskaféens hovedtrapp – med sennep i ei dresslomme og ett par kalde knakkpølser i den andre.

Korstarten med femten av Fabrikkens mest syngende mannfolk, ble en populær begivenhet, der den første øvelsen kunne bli avholdt oppe på fabrikktakets nyoppsatte spise og representasjonslokale. Som dirigent var fader Johan så heldig å få tak i sin barndomskamerat – organisten i Lademoen kirka, Ivar J. Bonsaksen.

Mannskoret fikk etter hvert gode ord på seg, de laget til og med sin egen revy, noe som resulterte i offentlige og populære forestillinger i selveste storsalen ved Studentersamfundet på andre siden av Nidelva.

Hovedattraksjonen før fellesferien det året, skulle bli en sangertur med fabrikkens tre overdekkete lastebiler – fullastet med korsangere, ektefeller og noen ganske få unger, der min medvirkning kanskje kunne skyldes at pianoundervisningen var kommet i gang. Guttekorsangen hos'n Bonsaksen startet ikke før ett par år senere.

Sangreisen var lagt oppover Innherreds vakre bygder, helt oppover til Mosvika, der Ladekoret fra Trondheim by skulle ha en underholdningskveld ved Folkets Hus på lørdagskvelden og også synge ved høymessen i Vangshylla kirke på søndagen.

Dette var like etter krigen og alle frihetsfeiringene inne i byen var mange, men for Mosvingene var det storslagent spennende å få byfolk på besøk – til og med ett topp sangkor med Såpekokere fra Norges tredje største by.

Oppoverturen med de tre lastebilene gikk greit – litt humpet var det nok for folket sittende på de harde trebenkene bak på lasteplanet, men uhellet skjedde ved togundergangen inne på Levanger, der den fremste av lastebilene ikke klarte svingen, kjørt utfor veien og ble liggende på siden ute i grøfta. Det ble en del små skrubbskader, men folket slapp med skrekken og mottagelseskomiteen inne på Vangshylla fikk tatt imot alle gjestene – noen av dem ganske forfjamset og med plasterlapper i fjeset.

Kirken var fullsatt av folk på søndagen klokken elleve - Mosvingene møtte til høymessen med store forventninger. Den egentlige dirigenten Ivar J.

Bonsaksen hadde meldt forfall på grunn av hans egen orgelmusisering ved søndagsgudstjenesten i Lamokjerka. Men det skapte ingen problemer, for den notelesende metodist og gitarist - Lade Fabrikkers kontorist, Emanuel Eide, stilte svært gjerne opp som vikarerende dirigent foran fabrikkens Mannskor oppe på orgellemen - og sammen med en vettskremt, vikarerende og uskolert bygdeorganist.

Det gikk ett støkk gjennom den fullsatte kirken, da det velkjente mannskoret fra byen - og med Emanuel Eide som dirigent, fant det fornuftigst å avbryte

sangen midt inne i "Eg veit i himmerik ei borg" – og det på grunn av elendig korsang. Dirigenten berget skandalen, da han fra gallerikanten presterte å meddele meningheten om at: - Organisten har dessverre prestert å gi oss feil tone.

Folkene nede i gudshuset godtok meddelelsen under merkbar tvil.

"Klok av skade – Bruk tannkrem fra Lade". For å styrke driften overtok Lilleborg Fabrikker nede i hovedstaden Lade Fabrikker, men uten at en eneste ansatt ble nødt til å forlate arbeidsplassen.

Til stor glede for alle arbeidsfolkene, gikk bedriften til innkjøp av ett småbruk oppe i Meldal, som ble satt i stand til å bli ett Feriehjem – fint innredet til små leiligheter og med ett stort fellesrom med ett nymotens TV-apparat stående like bortenfor peisen.

Siste opplevelse som den musikkstuderende Terje fikk med Lade Fabrikker og en del av de ansatte, skulle bli da han i Peisestua der oppe på Feriehjemmet, fikk overvære Astronauten Neil Armstrongs første steg ned på månens overflate med ordene:

- Et lite skritt for ett menneske – et stort steg for menneskeheten.